

РОЗДІЛ 7. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

ФАКТОРИ МОДИФІКАЦІЇ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ КОРПОРАЦІЙ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

MODIFYING FACTORS OF METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE EFFECTIVENESS OF CORPORATIONS AT MODERN STAGE

УДК 336.67

Білоцька І.А.

старший викладач кафедри корпоративних фінансів та контролінгу ДВНЗ «Київський економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Bilotska Inna

SHEI "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman"

У статті досліджено необхідність змін у методичних підходах до аналізу фінансової діяльності корпорацій в умовах волатильності економіки. Розглянуто базові фактори модифікації методичних підходів до оцінювання результативності корпорацій на основі фінансових індикаторів в сучасних умовах. Обґрунтовано необхідність поділу таких факторів щодо корпорації на зовнішні та внутрішні. Встановлено, що внутрішніми факторами є розширення кола потенційних стейкхолдерів, соціалізація підприємницької діяльності, фінансування корпоративних стратегій, перетворення інформації на важливий виробничий фактор. До зовнішніх факторів віднесено уніфікацію управлінських технологій, поширення фінансових інновацій, формування інформаційної економіки, дисбаланси економічного розвитку. Проведено оцінювання характеру впливу виділених факторів на методичні підходи до визначення результативності сучасних корпорацій.

Ключові слова: результативність корпорацій, фінансові індикатори, корпоративна стратегія, стейкхолдери, «перехідна» економіка, інформаційна економіка.

В статье исследована необходимость изменений в методических подходах к ана-

лизу финансовой деятельности предприятий в условиях волатильности экономики. Рассмотрены базовые факторы модификации методических подходов к оцениванию результативности корпораций на основе финансовых индикаторов в современных условиях. Обоснована необходимость разделения этих факторов касательно корпорации на внешние и внутренние. Установлено, что внутренними факторами являются расширение круга потенциальных стейкхолдеров, социализация предпринимательской деятельности, финансирование корпоративных стратегий, превращение информации в важный производственный фактор. К внешним факторам можно отнести унификацию управленческих технологий, распространение финансовых инноваций, формирование информационной экономики, дисбалансы экономического развития. Проведено оценивание характера влияния выделенных факторов на методические подходы к определению результативности современных корпораций.

Ключевые слова: результативность корпораций, финансовые индикаторы, корпоративная стратегия, стейкхолдеры, «переходная» экономика, информационная экономика.

The problem of evaluating business results objectively results from those contradictions which inherent to modern corporate financial management. Among other things, this applies to the characteristics of content of "effectiveness" concept, and methodological approaches to determining of its effectiveness. At first glance, modern financial science has enough experience in this area, because there are a number of complex techniques that help you to assess the performance of enterprise. An important place in such methodic is played by financial indicators, use of which gives the opportunity to assess not only the financial activity of corporations. More often, results of corporations' activity are determined on their basis and further managerial decisions are taken. At the same time, the processes inherent to modern economy determine the necessity of methodic actualization, their adaptation to various changes at macro and micro levels. All mentioned above determine the aim of this scientific article and its main tasks. The paper considers the main factors of modification of the methodical approaches to the assessment of corporation performance in modern conditions. The necessity of their division into external and internal is justified. It has been established that internal factors are: significant expansion of the stakeholder's circle, uninterrupted socialization of entrepreneurship, financing of corporate strategies, and transformation of information into important production factor. In turn, external factors include unification of managerial technologies, spread of financial innovation, formation of information economy, imbalances in economic development. In particular, informatization significantly modifies approaches to the use of financial indicators in corporations' management. Assessment of allocated factors influence on methodical approaches to determination of modern corporations' efficiency is made. The conclusions about potential transformations of the methodical approaches to assessment of corporate performance in Ukraine are made.

Key words: corporate performance, financial indicators, corporate strategy, stakeholders, transition economy, information economy.

Постановка проблеми. Ефективна стратегія сучасних бізнес-одиниць базується на використанні широкого кола показників, які є основою розроблення та обґрунтування управлінських рішень. Очевидним прикладом таких показників є фінансові індикатори, які дають змогу охарактеризувати результати фінансової діяльності корпорації, а з ними – загалом корпоративної стратегії. Сучасна фінансова наука має досить широкий спектр напрацювань щодо оцінювання результативності діяльності корпорації. Численні методи

та концепції пропонують те чи інше вирішення наявних у цій царині проблем. Проте говорити про завершеність наукової дискусії щодо методичних підходів до оцінювання результативності бізнесу ще занадто рано. Численні трансформації, що відбуваються на рівні внутрішнього та зовнішнього середовища корпорацій, обумовлюють необхідність перегляду та актуалізації чинних методичних підходів. Особливо важливими зазначені проблеми є для України з огляду й на макроекономічну нестабільність, й на відсутність

стійких інституційних передумов розвитку бізнесу. Фактично сьогодні стоїть проблема напрацювання нових підходів до оцінювання результативності бізнесу в Україні з урахуванням процесів, що відбуваються у вітчизняній економіці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Методичні підходи до оцінювання результативності підприємства на основі фінансових індикаторів розглядалися в роботах Ф. Бутинця, Т. Карпової, Г. Кіндрацької, Г. Кірейцева, М. Коробова, Л. Лахтіонової, О. Мельник, О. Павловської, Т. Пічугіної, Н. Тарасенко, О. Терещенка та інших вчених. Як уже зазначалося, трансформація середовища, в якому функціонують сучасні корпорації, визначає необхідність трансформації чинних методичних підходів.

Постановка завдання. Метою статті є визначення факторів модифікації та їх впливу на методичні підходи до оцінювання результативності корпорацій на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Наявні методичні підходи до оцінювання результатів діяльності сучасних підприємств мають постійно змінюватися. Така трансформація може відбуватися і під впливом зовнішніх чинників, і в результаті впливу чинників внутрішніх (рис. 1).

Під час аналізування трансформації сучасних методичних підходів до оцінювання результативності підприємства насамперед слід акцентувати увагу на чинниках, які артикульовані інтересами суб'єктів, що здійснюють таке оцінювання або в інтересах яких вона здійснюється. Зрозуміло, що

використання фінансових індикаторів має суттєву суб'єктивну складову, а реакція на однакові фінансові індикатори може суттєво різнитися для різних економічних агентів. У фаховій літературі для характеристики кола осіб, що мають економічні інтереси, пов'язані з діяльністю корпорації, використовують поняття «суб'єкти корпоративного управління», «стейхолдери» (саме на останню групу, на нашу думку, треба орієнтуватися в подальшому дослідженні) тощо. В цьому контексті зазначимо таке:

– в процесі своєї фінансової діяльності підприємство взаємодіє зі значною кількістю економічних агентів, водночас у його діяльності зацікавлені інші суб'єкти; тобто стейкхолдерами є всі суб'єкти, які впливають на діяльність господарюючого суб'єкта та на яких впливає/може впливати його діяльність;

– кожен стейкхолдер об'єктивно має власні цілі та завдання, які, як правило, є антагоністичними як на рівні різних стейкхолдерів, так і на рівні взаємодії «стейхолдери – корпорація»; синхронізація цілей різних стейкхолдерів та безпосередньо корпорації можлива за рахунок функціонування інституційних механізмів, проте у своїй першооснові процес цілеутворення на рівні корпорації та її стейкхолдерів є конфліктним;

– цілі та завдання корпорації та її стейкхолдерів є динамічними й змінюються під впливом екзогенних та ендемогенних факторів; відповідно, процес їх узгодження та синхронізації не може бути статичним; як зазначають окремі дослідники, немає визначеного (конкретного) набору індикаторів для

оцінювання фінансового стану підприємства [1; 2].

Отже, можна зробити такі висновки. По-перше, характер взаємовідносин між корпорацією та її стейкхолдерами може бути конфліктним, синхронізованим та взаємодоповнюючим; по-друге, все наведене визначає суб'єктивний характер процесу визначення результативності корпорації; по-третє, аналогічно конфліктними, синхронізованими та взаємодоповнюючими можуть бути й оцінки, отримані на основі фінансових індикаторів.

Сучасна концепція корпоративної соціальної відповідальності базується на наукових здобутках фахівців середини ХХ ст. Як зазначає один з апологетів зазначеного напрямку економічної

Рис. 1. Фактори модифікації методичних підходів до оцінювання результатів підприємства на основі фінансових індикаторів

Джерело: розроблено автором

науки Г. Боуен, «соціальна відповідальність бізнесмена полягає в реалізації такої політики, прийнятті таких рішень або додержанні такої лінії поведінки, які були б бажані для цілей і цінностей суспільства» [3]. Як сама корпорація, так і її стейкхолдери потенційно можуть переслідувати не тільки економічні, але й соціальні цілі. Загалом якщо на початку досліджень корпоративної соціальної відповідальності вона скоріше сприймалась як виняткова практика функціонування бізнесу, то зараз йдеться про цілком звичний підхід до стратегії розвитку. Зростання вимог щодо соціалізації бізнесу є одним із факторів модифікації теоретичних, методичних та практичних підходів до оцінювання результативності підприємств. На нашу думку, наявні тенденції свідчать про те, що надалі зазначені тенденції тільки посилюватимуться, що визначить подальші зміни розрахунку та використання фінансових індикаторів.

Сучасний етап розвитку глобальної економіки характеризується надзвичайно потужними кількісними та якісними змінами, в основі яких лежать переважно фінансові відносини. Щодо цього вітчизняні вчені зазначають, що «зміни, що відбулися в глобальній економіці в кінці минулого століття, вивели на управлінські позиції фінансову складову і встановили новий панівний економічний устрій, який у сучасній літературі дістав назву «фінансова економіка» («фінансоміка»), або «фінансизм»» [4]. Які наслідки формування фінансової економіки для стратегії управління корпорацією та оцінювання її результативності? На наш погляд, вони такі.

1) В наявних умовах саме фінансова функціональна підстратегія стає ключовою в низці інших функціональних підстратегій підприємства. Фактично від корпоративного фінансового менеджменту багато в чому залежать і ринкова конкурентна позиція підприємства, і його результативність.

2) З огляду на наведену вище тезу саме фінансові показники, зокрема фінансові індикатори, дають можливість найбільш повно та репрезентативно оцінити не тільки результативність корпоративної фінансової стратегії, але й результативність усього підприємства.

3) Шляхом трансформації фінансових індикаторів можна оцінити всі сторони діяльності підприємства, зокрема ті, що безпосередньо не пов'язані з його фінансовим менеджментом.

Не менш важливими та значимими за впливом на процеси трансформації методичних підходів до оцінювання результативності діяльності підприємства є фактори, які перебувають на рівні зовнішнього середовища діяльності підприємства. Як уже зазначалося, тут насамперед слід акцентувати увагу на тих із них, що стосуються діяльності держави (щодо нормативно-правового забезпечення тощо), а також умовах, в яких функціонує

бізнес-одиниця та відбувається її взаємодія з іншими економічними агентами. В контексті першого з виділених рівнів насамперед слід звернути увагу на появу різноманітних стандартів та принципів, які не тільки створюють підґрунтя для економічної діяльності, але й часто є першоосновою для використання тих чи інших підходів до оцінювання її результативності.

Оцінюючи вплив стандартизації на корпоративний фінансовий менеджмент загалом та оцінювання результативності діяльності підприємства зокрема, маємо зважати на те, що імплементація принципів та стандартів щодо рівня фінансової діяльності підприємства може мати обов'язковий або добровільний характер. І в першому, і в другому випадках відбувається трансформація методичних засад оцінювання результативності діяльності. Зокрема, обов'язковий характер використання принципів та стандартів визначений насамперед вимогами з боку державних регуляторів. Якщо йдеться про добровільну імплементацію принципів та стандартів, то цей процес насамперед відбувається під впливом ринкових факторів, коли підприємство намагається посилити свою конкурентну позицію.

Беззаперечно, останні десятиліття характеризуються суттєвими змінами в технологіях управління корпоративними фінансами. Насамперед йдеться про появу та поширення різноманітних фінансових інновацій на інструментарному та інституційному рівнях. На думку Х. Мертона, фінансові інновації є силою, «що рухає глобальну фінансову систему до її мети збільшення економічної ефективності» [5]. Аналіз фахової літератури показав, що найчастіше як фінансові інновації розглядаються зміни в таких сферах, як розвиток криптовалют та їх вплив на фінансові відносини; запровадження новітніх фінансових технологій (наприклад, BlockChain), які трансформували засадничі принципи проведення фінансових операцій між економічними агентами; інституційні інновації, які полягають у невпинній «віртуалізації» фінансових операцій, появі новітніх фінансових інституцій; поява та поширення новітніх фінансових інструментів та фінансових послуг. Зрештою, фінансові інновації досить швидко та безповоротно впливають на методичні підходи до оцінювання результативності бізнесу (рис. 2).

Серед зовнішніх факторів впливу на методичні засади оцінювання результативності особливе місце посідає формування інформаційної економіки, що на рівні корпоративних фінансів визначає перетворення інформації на один з найважливіших економічних ресурсів. Формування інформаційної економіки докорінним чином трансформує процес визначення результативності фінансової діяльності корпорацій. Схематично це можна зобразити таким чином (рис. 3).

Рис. 2. Вплив фінансових інновацій на оцінювання результативності корпорації

Джерело: складено автором

Рис. 3. Вплив інформаційної економіки на оцінювання результативності діяльності корпорацій

Джерело: складено автором

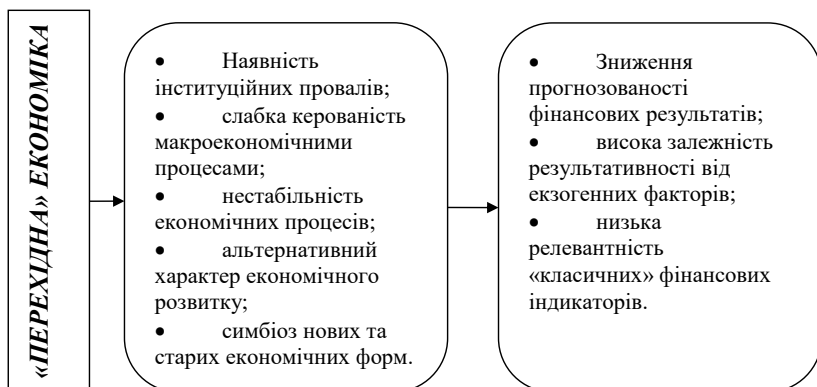

Рис. 4. Вплив характеристик «перехідної» економіки на корпоративний фінансовий менеджмент

Джерело: розроблено автором

Задля оцінювання впливу зовнішнього середовища на процес визначення результативності діяльності підприємства також, на нашу думку, слід враховувати типологію економік, яка визначена їх динамічним станом. Саме в цьому контексті на рівні міжнародних організацій виокремлюється поняття «перехідна економіка». На нашу думку, основні канали впливу характеристик «перехідної» економіки та фінансової діяльності корпорацій (а в цьому контексті – оцінювання результативності) виглядають таким чином (рис. 4).

Висновки з проведеного дослідження. Процеси на рівні внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства визначають модифікацію методичних підходів до оцінювання результативності діяльності підприємств шляхом використання фінансових індикаторів. Основними каналами впливу є розширення кола стейкхолдерів, соціалізація корпоративних стратегій, перетворення інформації на важливий виробничий ресурс, фінансування підприємництва, фінансова інноватизація, уніфікація управлінських технологій корпоративного фінансового менеджменту, дисбаланси економічного розвитку на рівні глобальної економіки. Наскільки виділені проблеми стосуються корпоративного фінансового менеджменту в Україні? Тут насамперед слід говорити про таке: по-перше, вітчизняна економіка невпинно інтернаціоналізується, а сьогодні є невід’ємною частиною глобальної економіки; по-друге, з огляду на «глобалізованість» української економіки всі процеси, що відбуваються у світі, тією чи іншою мірою відбиваються на Україні; по-третє, очевидно, що виділені вище фактори мають різний ступінь впливу на фінансову діяльність корпорацій в Україні. Водночас їх вплив не викликає сумнівів і має бути врахований у подальших наукових розробках щодо вдосконалення методик оцінювання результативності корпорацій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Скриньковський Р., Зубченко Є., Паскаль В. Оцінювання фінансового стану: інформаційна основа, показники та потенційно можливі проблеми. *Věda a vznik – 2012/2013* : mater. IX mezin. vědecko-prak. konf. Ekon. vědy. Praha : PH “Education and Science”. S. 27–30.
2. Мельник О. Системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств: полікритеріальна концепція та інструментарій. Львів : видавництво Львівської політехніки, 2010. 344 с.
3. Bowen H. *Social responsibilities of the businessman*. N.Y. : Harper & Row, 1953. 276 p.
4. Пилипів В. Методологічні аспекти визначення фінансового простору. *Продуктивні сили України*. 2009. № 1. С. 44–55.
5. Merton R. Financial innovation and management and regulation of financial institution. *Journal of Banking & Finance*. 1995. № 19. P. 461–481.

REFERENCES:

1. Skrinkovs'kiy R., Zubchenko Ye., Paskal V. Otsiniuvannia finansovoho stanu: informatsiina

osnova, pokaznyky ta potentsiino mozhyvi problemy [Estimation of financial condition: information basis, indicators and potentially possible problems]. *Mater. IX mezin. vědecko-prak. konf. “Věda a vznik – 2012/2013”*. Ekon. vědy. Praha : PH “Education and Science”. P. 27–30.

2. Melnyk O. (2010) Sistemi diagnostiki dijalnosti mashinobudivnyh pidpriemstv: polikriterialna kontseptsija ta instrumentarij [Systems of diagnostics of activity of machine-building enterprises: polycrystalline concept and tools]. L'viv : vidavnitstvo L'vivs'koji politehniki (in Ukrainian).

3. Bowen H. (1953) *Social responsibilities of the businessman*. N.Y. : Harper & Row (in English).

4. Pylypiv V. (2009) Metodologichni aspekty viznachennia finansovogo prostoru [Methodological aspects of determining the financial space]. *Produktivni sily Ukrainy*, no. 1, pp. 44–55.

5. Merton R. (1995) Financial innovation and management and regulation of financial institution. *Journal of Banking & Finance*, 1995, no. 19, pp. 461–481.